

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

УДК 159.923.35

DOI 10.32999/ksu2312-3206/2019-1-1

**АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ
В СТРУКТУРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІВ**

Амплеєва О.М., к. психол. н.,
старший викладач кафедри психології

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

У статті розглянуто проблему дослідження місця емоційного інтелекту в системі інтелектуальних якостей, що виявляються в професійній діяльності психологів з різним досвідом роботи. Представлено структуру професійної діяльності психолога, зокрема виділено основні структурні фази, які використовує психолог у роботі. Описано внесок емоційного інтелекту в здійснення та успішну реалізацію кожної структурної фази. Проаналізовано результати проведеного емпіричного дослідження із цього питання.

Ключові слова: *емоційний інтелект, психологічна проблема клієнта, структура професійної діяльності, психологічне консультування, діагностика, тренінгова діяльність.*

Амплеєва О.М. АНАЛИЗ ИССЛЕДОВАНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СТРУКТУРЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПСИХОЛОГОВ

В статье рассмотрена проблема исследования места эмоционального интеллекта в системе интеллектуальных качеств, проявляющихся в профессиональной деятельности психологов с разным опытом работы. Представлена структура профессиональной деятельности психолога, в частности выделены основные структурные фазы, которые использует психолог в работе. Описан вклад эмоционального интеллекта в осуществление и успешную реализацию каждой структурной фазы. Проанализированы результаты проведенного эмпирического исследования по данному вопросу.

Ключевые слова: *эмоциональный интеллект, психологическая проблема клиента, структура профессиональной деятельности, психологическое консультирование, диагностика, тренинговая деятельность.*

Amplieieva O.M. ANALYSIS OF THE EXAMINATION OF THE EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF THE PSYCHOLOGIC STRUCTURE

The article deals with the problem of studying the place of emotional intelligence in the system of intellectual qualities, manifested in the professional work of psychologists with different work experience. The structure of the professional activity of the psychologist is presented, in particular the main structural phases are used, which the psychologist uses in his work. The contribution of emotional intelligence to the implementation and successful implementation of each structural phase is described. The results of the empirical research on this issue are analyzed.

Specificity of the profession of a psychologist is determined by the content of professional activity of a specialist who interacts with the inner world of another person in the process of solving practical professional problems. It is necessary that the psychologist has such personality characteristics that would allow him to create the most favorable conditions for the development of self-awareness and the implementation of personal changes in the person who turned to him for help.

However, the implementation of the main idea of the study envisaged the appeal not only to the personality of the psychologist, but to his professional activity, which included analysis of the contribution of emotional intelligence to the implementation and successful implementation of each of its structural phase: 1) contact; 2) diagnostics; 3) impact; 4) training; 5) stimulating self-development; 6) support; 7) organizational and informational work.

Within our research, we were guided by our own key goal, the “emotional intelligence”, so we chose phases that potentially contain the distinctive features of its functioning. Next, a checklist of indicators (features of intellectual activity) was prepared, which together acted as a sub-space for the identification of groups of properties that are in one way or another associated with emotional intelligence.

On the basis of the generalization of expert judgments of experienced psychologists-practitioners and psychologists-students of senior courses on the significance of the characteristics of intelligence at each phase of psychological work, the balance and priority of emotional and rational intellectual processes in the decision of tasks of professional activity is determined.

The presented data clearly reflect the leading place of emotional intelligence in the system of such indicators and respectively indicate the functional significance of emotional intelligence at different phases of psychological and psychotherapeutic activity of psychologists.

Key words: *emotional intelligence, psychological problem of a client, structure of professional activity, psychological counseling, diagnostics, training activity.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства висувуються значні суттєві вимоги до компетентності й професіоналізму фахівців у галузі психології. Від майбутніх психологів-практиків очікують не тільки засвоєння відповідних знань, умінь і навичок, а й виходу на високий рівень особистісного розвитку та саморозвитку (О.Ф. Бондаренко, Г.Ю. Белокрилова, Т.М. Буякас, С.Д. Максименко, Н.В. Чепелева та ін.). Важливим фактором, що забезпечує цей процес, на нашу думку, є наявність у студентів високого рівня емоційного інтелекту – особливої інтегральної характеристики функціонування психічного, що має істотний вплив на протікання певних інтервалів професійної діяльності психологів як паралельний і незалежний процес щодо раціонального рівня інтелектуальних процесів [1, с. 9].

Дослідження емоційного інтелекту є досить популярним на сучасному етапі. Цей феномен розглядається як один із головних складників у досягненні максимального успіху в житті й відчуття щастя. Особливо гостро це питання торкається професійної діяльності психолога, адже саме психолог може допомогти особистості розібратися в її внутрішніх емоційних проблемах, розкрити свій внутрішній потенціал і, можливо, прихований емоційний інтелект. Тому в наш час актуальним є емоційний інтелект і пов'язані з ним форми практичного і творчого інтелекту, взаємозв'язок емоційного (EQ) та когнітивного (IQ) інтелекту [5, с. 49].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття емоційного інтелекту відносно нове для психології. Уведення цього поняття в психологічний тезаурус сприяло інтенсивному зростанню кількості досліджень. Зокрема, дослідженнями, спрямованими на операціоналізацію емоційно-інтелектуального конструкту, займалися такі вчені, як І.М. Андреева, О.І. Власова, Г.Г. Гарскова, Д. Карузо, Д.В. Люсін, Дж.Д. Майер, Е.Л. Носенко, Р. Робертс і П.С. Саловей [2, с. 28]. Так, Д.В. Люсіна розглядала емоційний інтелект-конструкт, що має подвійну природу, який, з одного боку, пов'язаний із когнітивними здібностями, а з іншого – з особистісними характеристиками. Дослідженням емоційного інтелекту як особливого виду інтелекту займалися Д.В. Ушаков, О.І. Власова, С.П. Дерев'янка.

Дослідження адаптивних функцій та адаптаційного потенціалу емоційного інтелекту проводили І.Ф. Аршава, Р. Бар-Он, М.А. Бреккет, Н.В. Коврига, Т.М. Кумськова, В.В. Овсяннікова, Г.В. Юсупова. Так, Е.Л. Носенко, Н.В. Коврига та Г.М. Бреслава більш докладно розглядали емоційний

інтелект як компонент емоційної сфери особистості. Проблемою виявлення зв'язку між складниками емоційного інтелекту й лідерськими, управлінськими якостями займалися Д.Д. Гастелло, Д. Гоулман, В.М. Єрмаков, А.В. Мітлош та А.С. Петровська. М.О. Манойлова, М.А. Нгуен, О.М. Приймаченко, Е. Аронсон і К. Саарні досліджували розвиток емоційного інтелекту та його складників у сфері освіти [1, с. 9].

Важливим моментом для дослідження є також аналіз особистості практичного психолога в процесі професійної діяльності. У цьому контексті доцільно відмітити дослідження таких учених, як Г.О. Балл, О.Ф. Бондаренко, М.І. Боришевський, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, Н.І. Пов'якель, О.П. Саннікова та Н.В. Чепелева.

Основна мета дослідження полягає в розкритті ролі й місця емоційного інтелекту в структурі професійної діяльності психолога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка професії психолога визначається змістом професійної діяльності фахівця, що взаємодіє з внутрішнім світом іншої людини в процесі вирішення практичних професійних завдань. Необхідно, щоб психолог мав такі особистісні характеристики, які б дали йому змогу створити максимально сприятливі умови для розвитку самосвідомості та здійснення особистісних змін у людині, яка звернулася до нього за допомогою.

Утім реалізація основного задуму дослідження передбачала звертання не стільки до особистості психолога, скільки до його професійної діяльності, що передбачало аналіз внеску емоційного інтелекту в здійснення й успішну реалізацію кожної її структурної фази: 1) контакт; 2) діагностика; 3) вплив; 4) тренінг; 5) стимулювання саморозвитку; 6) підтримка; 7) організаційно-інформаційна робота.

Виділення структурних фаз психологічної діяльності, безумовно, є умовною теоретичною операцією поділу динамічного процесу взаємодії на сегменти, які в дійсності чергуються непередбачуваним чином і лише умовно можуть бути розміщені на початку, всередині чи наприкінці взаємодії. Фази також повторюються при кожній наступній зустрічі психолога з клієнтом у разі серії зустрічей.

Для детального аналізу місця й ролі емоційного інтелекту в структурі професійної діяльності психолога передусім важливо побачити баланс різних його видів. Специфіка професійної діяльності психолога полягає в тому, що робота з психічним станом клієнта

не може бути публічною, тому в більшості випадків дії психолога з вирішення проблем психологічного типу – це парна взаємодія без свідків. Незначна частина часу психологів використовується для психологічного навчання, тренінгу, що також потребує використання технік емоційного інтелекту, але принципово відмінних від необхідних для індивідуальної взаємодії. Парна взаємодія, безумовно, домінує в психологів, що займаються одноосібною консультативною, психокорекційною та психотерапевтичною практикою з клієнтами.

Отже, визначаючи ключове навантаження психологів індивідуальною роботою «психолог-клієнт», можна узагальнено визначити ключові структурні складники психологічної роботи психолога, а саме:

1) установлення контакту, налагодження особистісних відносин із клієнтом, постановка цілей психологічної роботи, визначення позиції «психолог-клієнт», найбільш прийнятної для психологічної взаємодії;

2) психологічна діагностика проблеми клієнта, його психологічного стану з використанням необхідного психодіагностичного інструментарію через аналіз його психологічної ситуації, психологічних труднощів, сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів, актуалізації й розгортання проблем, що завершується визначенням консультативного та психотерапевтичного завдання;

3) реалізація психологічного впливу на психічні властивості, процеси й окремі частини особистості клієнта необхідними методами;

4) психологічний тренінг – автоматизація моделей психічного, особистісного й зовнішнього поведінкового функціонування через навчання і тренінг відповідних умінь;

5) стимулювання саморозвитку – здійснення психологічних заходів з мотивування самостійного психологічного розвитку власної особистості клієнтом в узгоджених із психологом напрямках для запобігання іншим проблемам, типових для осіб з наявною конфігурацією особистісних властивостей з наданням клієнтові засобів самовдосконалення;

6) періодична чи дистанційна підтримка психологічних змін в особистості клієнта і його психологічної ситуації з активізацією вже наявних психологічних знань і вмінь і додаванням нових підходів, мотиваторів та інструментів саморозвитку;

7) організаційна робота зі створення психологічно необхідних умов індивідуальної роботи з клієнтом, до якої можна зарахувати й інформаційно-пошукову роботу, вдосконалення власних методів роботи самого психолога.

У частині випадків індивідуальна психокорекційна робота з проблемою клієнта потребує продовження психологічної взаємодії у формі групового психологічного тренінгу, що передбачає створення в групі розвитку і тренінгу необхідної для вирішення проблеми клієнта психологічної атмосфери групового сприяння та взаємодопомоги, що через ефект фасилітації і групові очікування забезпечить невідворотність конструктивних позитивних особистісних змін клієнта.

У межах дослідження ми орієнтувалися на власну ключову мету – «емоційний інтелект», тому обрали фази, що потенційно мають містити відмінні особливості його функціонування. Далі підготовлено контрольний перелік індикаторів (особливостей інтелектуальної діяльності), які разом виступили як підпростір для з'ясування груп властивостей, що тим чи іншим чином пов'язані з емоційним інтелектом. Досліджуваним була надана інструкція: оцініть за стобальною шкалою необхідність характеристик інтелектуальної діяльності для кожної фази структури професійної діяльності психологів.

Експертна оцінка співвідношення характеристик інтелектуальної діяльності і ключових структурних елементів процесу практичної діяльності психологів використана нами як альтернатива суто теоретичному аналізу такого співвідношення. Внутрішня логіка побудови експертної процедури полягала в тому, що досліджувані психологи в момент збирання даних не мали знання про цільовий об'єкт дослідження (емоційний інтелект), тому, оцінюючи внесок окремих особливостей інтелектуальної діяльності (20 індикаторів) в ефективність реалізації фаз (8 етапів) психотерапевтичної та консультативної роботи, орієнтувались на критерій прагматичності без впливу фактору викривлення через знання про цільовий об'єкт.

Отримані первісні дані поділено на масиви для кожної фази психологічної діяльності окремо й застосовано статистичний метод факторного аналізу для з'ясування головних підструктур інтелектуальних характеристик, а також місця індикатора (18) «емоційний інтелект» у цілісних факторних конфігураціях основних етапів психотерапевтичної та психологічної роботи. У трактовці даних також важливе місце посідає абсолютне середнє значення внеску емоційного інтелекту в ефективність кожного етапу практичної роботи психологів.

На основі узагальнення експертних суджень досвідчених психологів-практиків і психологів-студентів старших курсів про

Таблиця 1

**Місце емоційного інтелекту в системі інтелектуальних якостей,
що виявляються в професійній діяльності психологів з різним досвідом роботи**

Фаза		Психологи-практики			Психологи-студенти	
Контакт	max	Емоційний інтелект	86,5 ($\sigma=17,2$)	max	Емоційний інтелект	86,8 ($\sigma=13,8$)
		Гнучкість розуму	72,3 ($\sigma=26,4$)		Імовірнісне мислення	75,9 ($\sigma=23,9$)
	min	Типологічність мислення	55,5 ($\sigma=26,3$)	min	Різнокольоровість мислення	57,2 ($\sigma=23,4$)
		Структурне мислення	54,7 ($\sigma=27,7$)		Критичність мислення	52,8 ($\sigma=27,1$)
Діагностика	max	Логічність мислення	78,0 ($\sigma=22,3$)	max	Емоційний інтелект	81,0 ($\sigma=23,1$)
		Емоційний інтелект	75,9 ($\sigma=15,9$)		Раціональний інтелект	76,5 ($\sigma=19,0$)
	min	Різнокольоровість мислення	60,7 ($\sigma=27,0$)	min	Різнокольоровість мислення	56,2 ($\sigma=25,1$)
		Типологічність мислення	58,3 ($\sigma=20,9$)		Критичність мислення	54,1 ($\sigma=25,3$)
Вплив	max	Гнучкість розуму	82,0 ($\sigma=21,7$)	max	Емоційний інтелект	89,3 ($\sigma=11,7$)
		Емоційний інтелект	80,1 ($\sigma=19,3$)		Гнучкість розуму	78,9 ($\sigma=16,0$)
	min	Різнокольоровість мислення	65,8 ($\sigma=26,4$)	min	Імовірнісне мислення	64,0 ($\sigma=22,6$)
		Імовірнісне мислення	57,2 ($\sigma=29,0$)		Типологічність мислення	58,1 ($\sigma=24,1$)
Тренінг	max	Емоційний інтелект	86,0 ($\sigma=14,5$)	max	Емоційний інтелект	88,8 ($\sigma=16,9$)
		Гнучкість розуму	83,3 ($\sigma=18,8$)		Глибина розуму	76,1 ($\sigma=16,2$)
	min	Типологічність мислення	72,0 ($\sigma=21,8$)	min	Структурне мислення	67,9 ($\sigma=19,0$)
		Раціональний інтелект	71,7 ($\sigma=20,9$)		Типологічність мислення	63,5 ($\sigma=22,5$)
Стимулювання само-розвитку	max	Емоційний інтелект	85,1 ($\sigma=14,9$)	max	Емоційний інтелект	86,6 ($\sigma=11,4$)
		Нестандартність мислення	81,4 ($\sigma=19,0$)		Стратегічне мислення	80,6 ($\sigma=18,1$)
	min	Комбінаторне мислення	68,6 ($\sigma=19,3$)	min	Різнокольоровість мислення	66,1 ($\sigma=24,4$)
		Типологічність мислення	67,3 ($\sigma=21,6$)		Типологічність мислення	65,2 ($\sigma=19,0$)
Підтримка	max	Емоційний інтелект	83,5 ($\sigma=16,9$)	max	Емоційний інтелект	84,4 ($\sigma=19,1$)
		Системність мислення	76,6 ($\sigma=24,3$)		Глибина розуму	73,2 ($\sigma=22,9$)
	min	Різнокольоровість мислення	63,5 ($\sigma=24,8$)	min	Критичність мислення	59,4 ($\sigma=18,8$)
		Типологічність мислення	59,3 ($\sigma=24,4$)		Типологічність мислення	56,7 ($\sigma=22,4$)
Інформаційна робота	max	Логічність мислення	79,8 ($\sigma=22,9$)	max	Емоційний інтелект	81,9 ($\sigma=17,8$)
		Практичність розуму	78,3 ($\sigma=21,1$)		Структурне мислення	78,2 ($\sigma=22,0$)
	min	Типологічність мислення	68,9 ($\sigma=19,0$)	min	Критичність мислення	64,6 ($\sigma=22,7$)
		Комбінаторне мислення	66,6 ($\sigma=22,6$)		Типологічність мислення	60,3 ($\sigma=27,5$)

Разом по всіх фазах	max	Емоційний інтелект	82,0 ($\sigma=18,0$)	max	Емоційний інтелект	85,5 ($\sigma=16,8$)
		Практичність розуму	76,1 ($\sigma=23,6$)		Гнучкість розуму	74,0 ($\sigma=20,9$)
	min	Імовірнісне мислення	68,0 ($\sigma=25,8$)	min	Кольоровість мислення	63,0 ($\sigma=23,2$)
		Типологічність мислення	62,9 ($\sigma=23,7$)		Критичність мислення	59,9 ($\sigma=23,6$)

значущість характеристик інтелекту на кожній фазі психологічної роботи визначено баланс і пріоритетність емоційного та раціонального інтелектуальних процесів у вирішенні завдань професійної діяльності.

У таблиці 1 представлено максимальні й мінімальні середні оцінки інтелектуальних якостей, що є значущими для здійснення психологічної роботи в кожній фазі професійної діяльності психологів. Представлені дані яскраво відображують провідне місце емоційного інтелекту в системі таких показників і, відповідно, вказують на функціональне значення емоційного інтелекту на різних фазах психологічної та психотерапевтичної діяльності психологів.

Процедура факторного аналізу дала змогу згрупувати показники психологічних властивостей, що вивчаються, відповідно до виокремлених фаз діяльності. У результаті в межах фази «Встановлення контакту» виділено такі головні компоненти: 1) у психологів-практиків – «критично-комбінаторно-типологічне мислення», «гнучкість і глибина мислення», «об'ємність і цілісність мислення»; 2) у психологів-студентів – «раціонально-логічне мислення», «критично-комбінаторно-системне мислення», «аналітичність мислення», «нестандартність мислення», «типологічність мислення». У рамках фази «Психологічна діагностика» виявлено в психологів-практиків 4 головні компоненти: «раціональне і структурне мислення», «нестандартне типологічне мислення», «об'ємність і цілісність мислення», «стратегічність і критичність мислення». Натомість у студентів-психологів визначено 6 компонентів: «раціональність, цілісність», «об'ємність, нестандартність, критичність», «різнокольоровість, образність, практичність», «емоційний інтелект», «стратегічне й імовірнісне мислення», «гнучкість мислення».

Стосовно фази «Психологічний вплив» виділено такі головні компоненти: 1) у психологів-практиків: «образність, нестандартність, імовірність, глибина мислення», «логічність і типологічність», «комбінаторно-структурне мислення»; 2) у студентів-психологів: «глибина, образність, логічність», «страте-

гічне-імовірнісне мислення», «системність, цілісність мислення», «звужено-емоційне мислення», «ірраціональна креативність».

Для фази «Психологічний тренінг» отримано: 1) у психологів-практиків: «глибина і ймовірність мислення», «структурне мислення», «нестандартність», «гнучкість і практичність мислення»; 2) у студентів-психологів: «нестандартність, структурність мислення», «раціональність, стратегічність мислення», «образність мислення», «об'ємність мислення», «емоційний інтелект».

Факторний аналіз показників стосовно фази «Стимулювання саморозвитку» показав наявність таких компонентів: 1) у психологів-практиків: «типологічність і критичність», «образність», «комбінаторність і гнучкість мислення»; 2) у студентів-психологів: «об'ємність, цілісність, системність», «комбінаторне, логічне мислення», «гнучкість, глибина, нестандартність», «емоційний інтелект і стратегічне мислення», «імовірнісне мислення».

У межах фази «Психологічна підтримка» виокремлено такі головні компоненти: 1) у психологів-практиків: «глибина, практичність, нестандартність мислення», «імовірність, образність», «типологічність, критичність»; 2) у студентів-психологів: «стратегічність, гнучкість, раціональність», «нестандартність, образність», «критичність, логічність», «імовірнісне мислення», «емоційний інтелект», «глибина мислення».

У фазі «Організаційно-інформаційна робота» виділено такі компоненти: 1) у психологів-практиків: «динамічність, нестандартність мислення», «раціональність, стратегічність, аналітичність», «імовірнісне мислення й емоційний інтелект»; 2) у студентів-психологів: «логічність, стратегічність, практичність мислення», «об'ємність, імовірність», «нестандартність, критичність», «типологічність», «емоційний інтелект».

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, можна стверджувати, що емоційний інтелект чинить конструктивний вплив на реалізацію професійної діяльності психологів, що виявляється на кожній її структурній фазі. Інтеграція результатів теоретичного

й кількісного аналізу внеску емоційного інтелекту в структурні складники практичної діяльності психологів за результатами експертного оцінювання є початковою інформацією для розроблення програми інструменталізації технік емоційного інтелекту для розширення його використання психологами у власній практичній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амплеева О.М. Особливості навчання майбутніх психологів з використанням принципів емоційного інтелекту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. Херсон : ХДУ, 2018. Т. 1. Вип. 1. С. 9–14.
2. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии. Новополюк : ПГУ, 2011. 388 с.

3. Андреева И.Н. Азбука эмоционального интеллекта. Санкт-Петербург : БХВ-Петербург, 2012. 288 с.
4. Гарднер Г. Структура разума. Теория множественного интеллекта. Москва : Вильямс, 2007. 512 с.
5. Гоулман Д., Боядис Р., Макки Э. Эмоциональное лидерство. Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта. Пер. с англ. Москва : Альпина Паблишер, 2015. 301 с.
6. Журавльова Л.П. Діагностика форм та типів емпатії. *Психологія: збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 12 : «Психологічні науки»*. 2010. № 31(55). С. 154–161.
7. Кутеева В.П. Эмоциональный интеллект как основа успешности в профессиональной деятельности. *Отечественная и зарубежная педагогика*. 2012. № 3(6). С. 59–65.
8. Филатова О.В. Эмоциональный интеллект как показатель целостного развития личности. *Персонал*. 2000. № 5. С. 100–103.

УДК 159.947:2-3

DOI 10.32999/ksu2312-3206/2019-1-2

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ РЕЛИГИОЗНОГО И ДУХОВНОГО СОВЛАДАНИЯ

Денискова Е.С., аспирант
кафедры общей и социальной психологии
Херсонский государственный университет

Статья посвящена анализу современных психологических исследований религиозного и духовного совладания. Рассматриваются типологии и стили религиозного совладания. Обосновывается необходимость разведения понятий «религиозное» и «духовное» совладание. Выделяется новый аспект в исследовании духовного совладания с кризисом – «мужество веры». «Мужество веры» и «соборность» (совместное с другими религиозное/духовное совладание) представлены как значимые аспекты, исследование которых позволит дополнить феноменологию духовного совладания.

Ключевые слова: религиозное совладание, духовное совладание, вера, религиозность, кризисная ситуация, мужество веры.

Денискова Е.С. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ РЕЛІГІЙНОГО ТА ДУХОВНОГО ПОДОЛАННЯ

Стаття присвячена аналізу сучасних психологічних досліджень релігійного та духовного подолання. Розглядаються типології і стилі релігійного подолання. Обґрунтовується необхідність розведення понять «релігійне подолання» й «духовне подолання». Виокремлюється новий аспект у дослідженні духовного подолання з кризою – «мужність віри». «Мужність віри» та «соборність» подані як значущі аспекти, дослідження яких дасть змогу доповнити феноменологію духовного подолання.

Ключові слова: релігійне подолання, духовне подолання, віра, релігійність, кризова ситуація, мужність віри.

Denyskova K.S. ANALYSIS OF MODERN PSYCHOLOGICAL STUDIES OF RELIGIOUS AND SPIRITUAL COPING

The article is devoted to the analysis of modern psychological studies of religious and spiritual coping. This article considers the issue of studying the influence of religiosity on the process of coping with a crisis. There is an analysis of modern studies confirming that religiosity and appeal to the spiritual dimension of existence have a significant, albeit very heterogeneous influence on the process of coping with the crisis.

The purpose of this article is the analysis of modern studies of spiritual and religious coping in foreign and domestic psychology. The main tasks are distinction and definition of the concepts of “spiritual” and “religious” coping; identification of further promising directions in the study of spiritual coping.

The content of the article is an analysis of typologies and styles of religious coping. The difference between “instrumental” and “value-based” attitudes towards religion and spirituality are considered.